filatelistengroep

Het Baltische Gebied

copyright Het Baltische Gebied
Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs

Beste medeverzamelaars,

Als eerste wenst het bestuur u allen een voorspoedig en vooral gezond 1990 toe met veel "verzamelplezier".
Ondanks dat onze voorzitter, Ruud van Wijnen, voor een aantal maanden afwezig is, is het toch weer gelukt ons blad vol te krijgen. Toegegeven moet worden dat het zonder zijn vooraf gemaakte bijdrage moeilijker zou zijn geweest dan nu het geval was. Het volgende zult U aantreffen:

a) een artikel met vragen over post uit Letland die verstuurd is via Polen.
b) een artikel over tentoonstellen van de hand van Sitse Reurich.
c) een artikel over De Litouwse postdiensten in Westelijk Wit-Rusland in 1919. (Met dank aan Andrew Cronin en aan Joop van Heeswijk, die op voortreffelijke wijze de vertaling verzorg de.)
d) Maar liefst vier bijdragen van André de Bruin, n.l. 1) De Krimoorlog en het Baltische Gebied, 2) Duitse Marine Scheeps post gebruikt in Baltische havens vóór 1914, 3) Iets over Rakvere en 4) Iets over falsificaten op veilingen.

Verder treft u nog een nieuwe ledenlijst aan. Aangezien de lijst opnieuw is opgezet, verzoek ik u deze op fouten te controleren. Vindt u er een, dan hoor ik dat graag.
Nu er weer een nieuw jaar is aangebroken verzoek ik u uw bijdrage ad.ƒ 15,00 (ƒ 25,00 voor leden buiten de Benelux) over te maken naar postrekening 324 32 51 tnv Filatelistengroep Het Baltische Gebied te Pijnacker. Het is nog niet mogelijk om met acceptgiro-kaarten te werken. Wellicht dat dit in de toekomst gaat gebeuren. Dat zal echter wel kostenverhogend werken.

Door omstandigheden kan ik geen secretaris/penningmeester blijven. Is er iemand die dat van mij wil overnemen? Laat mij dat s.v.p. weten.

Ik wens ieder veel leesplezier aan dit blad en tot ziens!

Wim Muller

Info-blad 16 juli

Bijvoegsel behorende bij "Het Baltische Gebied" no. 15 . jan. 1990.

Adressen en andere gegevens:

Alg. leiding: R.W. van Wijnen, p/a Heemraadhof 37 te Krimpen a.d. IJssel.

secretariaat: W.R. Muller, Einsteinlaan 23, 2641 ZL Pijnacker, tel. 01736- 5512.

lay-out : W. Bachman, Klingendaal 25, 2641 MA Pijnacker, tel. 01736- 4755.

lidmaatschap: Als bijdrage voor de te maken kosten wordt van ieder lid bij toetreding ƒ 10,00 gevraagd naast het lidmaatschap van ƒ ~~15~~,00 20,- per jaar. Voor leden buiten de Benelux bedraagt het lidmaatschap ƒ ~~25~~,00 30 per jaar. Dit in verband met de hoge portokosten.

*)(m.i.v. 1-1-91 20)

losse nummers: Losse nummers van het blad zijn bij het secretariaat verkrijgbaar voor ƒ 7,50 per stuk, verhoogd met portokosten.

betalingen op: postgiro 324 32 51 tnv Filatelistengroep "Het Baltische Gebied te Pijnacker. 't Hardt

---

Volgende bijeenkomst: 21 april 1990 in De Gentel te Geldermalsen.

29 sept. Gentelding 4.

Advertentierubriek van en voor de leden
(ieder lid heeft het recht gratis advertenties te plaatsen, opgeven van de tekst bij het secretariaat)

deze keer zijn er geen advertenties opgegeven.

Nieuwe leden:

De heer J. van Elzelingen

per 1 juni 1990 als nieuw lid toegetreden:
dhr. J. van Elzelingen, Meeuwlaan 7
4306 BS Nieuwerkerk

DE KRIMOORLOG EN HET BALTISCH GEBIED

INLEIDING

De catalogus van de oktoberveiling 1988 van De Nederlandsche Postzegelveiling heeft op pagina 168 een afbeelding van een ets.

" THE BALTIC FLEET POST-OFFICE"
ON BOARD H.M.S.
"THE DUKE OF WELLINGTON"

Ter illustratie hierboven een kopie van de afbeelding.

Herkenbaar is de verdeling van post over kennelijk een aantal schepen, waarvan sommige namen leesbaar zijn, te weten de **Driver**, de **St. George** en de **Blenheim**. Andere scheepsnamen zijn onleesbaar. Rechts staat een postzak met het opschrift "Letters for the Baltic Fleet".Deze prent intrigeerde mij (het had kennelijk iets met de Baltische Staten te maken) en ik besloot wat aan literatuuronderzoek te doen, zeker omdat mijn bod op dat kavel (fl 170,=) achteraf te laag bleek. Onderstaand geef ik het resultaat van mijn "studie" weer.
Een verantwoording van de gehanteerde literatuur wordt aan het eind weergegeven.

AANLEIDING TOT DE KRIMOORLOG

Juli 1853 ontstond er een grensconflict tussen Rusland en Turkije waarbij Rusland (Tsaar Nicolai I) de vorstendommen Moldavië en Walachije (de zogenaamde Donau-vorstendommen) annexeerde. Aangezien deze gebieden onder de invloedssfeer van Turkije stonden, verklaarde dat land op 23 oktober 1853 de oorlog aan Rusland. Turkije voelde zich mede gesterkt door zijn bondgenoten Engeland en Frankrijk, die op hun beurt op 27 januari 1854 [1] Rusland de oorlog verklaarden. Deze oorlog staat bekend als de Krimoorlog en speelde zich, zoals de naam doet vermoeden, grootdeels op en in de wateren rondom de Krim af. Op zich is dit filatelistisch een hoogst interessant fenomeen met ondermeer een Engels postkantoor in Constantinopel en "Mail from the Black Sea-/White Sea Fleet". Interessanter voor ons is echter dat de geallieerden (Engeland en Frankrijk) besloten Rusland ook economisch aan te pakken en een blokkade van de Russische havens in de Baltische Zee te realiseren. Daartoe zeilde een engelse vloot onder Sir Charles Napier op 11 maart 1854 vanuit Spithead richting Baltische Zee. In de Golf van Finland voegde de franse vloot, onder Admiral Perceval Deschenes, zich daarbij.
Gezamenlijk veroverden zij op 16 augustus 1854 het Fort Bomersam op Aaland waarbij dit geheel werd vernietigd. Tot de vredesverklaring op 30 maart 1856 bleef deze vloot, met uitzondering van de winter als zware ijsgang varen aldaar onmogelijk maakte, daar patrouilleren. Met name de Esten trachtten met kleine vaartuigen deze blokkade te doorbreken, daarbij vooral geldelijk gewin nastrevend.

POSTALE IMPLICATIES

Zowel Engeland als ook Frankrijk verzorgden post van en naar de vloot, waarbij deze deels gecombineerd werd. In feite waren er twee mogelijkheden. De meest eenvoudige was tijdens de winterperiode als de vloot vanwege de ijsgang overwinterde in Kiel, dan werd de post over land vervoerd.
Zo dit niet het geval was gebeurde dit gedeeltelijk per schip, gedeeltelijk over land.

FRANKRIJK

Postorganisatie

Op 3 juli 1854 informeerde de minister van oorlog zijn collega van financiën dat een versterkte divisie (10.000 man) in Boulogne klaarstond om te vertrekken en deel te nemen aan de blokkade in de Baltische Zee. Het vertrek vond plaats in de tweede helft van juli en betrof ongeveer 20 schepen.

---

1 doc 6 en 7: 27 januari 1854; doc 8: 27 maart 1854; doc 5: 27 februari 1854

In een dienstaanwijzing van de franse posterijen nummer 15 van 22 juni 1854 wordt medegedeeld dat post naar de franse expeditionaire troepen in beginsel via Engeland en engelse oorlogsschepen zal worden verzorgd, mogelijk ook met franse schepen.

Vervolgens geeft dienstaanwijzing nummer 20 van 8 augustus 1854 een andere verzendmogelijkheid aan:
"Gefrankeerde (van port vrijgemaakte) brieven van minder dan 30 gram, geadresseerd aan franse en engelse soldaten en matrozen in de Baltische Zee zullen voortaan samen met ambtelijke berichten door het bureau te Parijs worden verstuurd via Saarbrücken en Danzig, zonder extra porto voor dat deel van het traject dat buiten de Franse grens ligt".
Deze correspondentie werd in gesloten enveloppes gedaan met daarop het adres van de franse consul in Danzig. Daar aangekomen zorgde deze er op zijn beurt voor dat de brieven, meestal met engelse oorlogsschepen, bij het franse smaldeel kwamen.

In een dienstaanwijzing van 26 augustus 1854 werd met nadruk bepaald dat adressering rechtstreeks aan militairen van de Baltische Vloot niet was toegestaan.

Op grond van de bekende poststukken lijkt het zeer onwaarschijnlijk dat het franse expeditie-eskader voorzien was van één of meer scheepspostkantoren voor de behandeling van de post, te weten de verkoop en afstempeling van zegels enz. De rol van de franse posterijen schijnt zich beperkt te hebben tot het verzamelen, respectievelijk verdelen van de post op de vloot door middel van facteurs en de verzending daarvan via de hierboven aangegeven routes.

Tarieven

Brieven (0-15 gram) die werden verstuurd hetzij met franse schepen, hetzij via Engeland danwel met engelse oorlogsschepen, hetzij in gesloten envelop via Danzig, werden belast volgens nationaal tarief; zonder tariefverhoging voor het buitenlandse deel van het traject. Hetzelfde gold voor brieven tot 30 gram die via Danzig in gesloten envelop werden verzonden. Echter de dienstaanwijzing van 22 juni 1854 geeft aan dat bovenstaande slechts van toepassing was voor post gericht aan onderofficieren, soldaten, kwartiermakers en matrozen.

Brieven gericht aan officieren die via Engeland werden verstuurd werden extra belast, waarbij de extra porto als volgt werd vastgesteld:
1. 60 centimes voor brieven tot 15 gram;
2. 1 franc 20 centimes voor brieven van 15-30 gram;
3. 2 francs 40 centimes voor brieven van 30-60 gram, met een toeslag van 1 franc 20 centimes voor elke 30 gram meer of een gedeelte daarvan.

N.B. Dit tarief was ook van toepassing voor brieven aan onderofficieren en soldaten, voor zover dit brieven zwaarder dan 30 gram betrof!

Brieven in de laagste gewichtsklasse afkomstig van het Baltische Expeditie Korps en met bestemming Frankrijk werden, voor zover bekend, niet gefrankeerd met zegels. Deze zijn alle voorzien van het gestempelde portcijfer 30. Of evenwel daarmee de uitspraak, gedaan in document 1, namelijk dat deze brieven vrij van port waren, is bewezen lijkt mij tenminste overdreven.

Stempels en zegels.

Zoals hierboven reeds opgemerkt, zijn er tot op heden geen stempels van een marine-scheeps-postkantoor op brieven van het Expeditie Korps aangetroffen. Wel kunnen deze zijn voorzien van een éénregelig stempel in rechthoekig kader

"ESCADRE DE LA BALTIQUE".

De kleur van dit stempel is meestal rood. Document 2 geeft aan dat ook een dergelijk stempel werd aangetroffen van blauw-groene kleur, document 9 geeft ook zwart als voorkomende kleur aan. De stempels werden naar alle waarschijnlijkheid niet op de vloot aangebracht. Deze conclusie trek ik op grond van het mij bekende materiaal. Naast het reeds genoemd rechthoekig stempel komt ook een dubbelrondstempel (zwart) voor met als inschrift

"CORPS EXPre DE LA BALTIQUE".

De stempels vindt men ook in combinatie. Van beide stempels vindt U hieronder een afdruk, met daaronder een afbeelding van een brief.

N.B. Merk op dat op de brief het portostempel 30 is aangebracht.

Voordat de franse troepen vanuit Frankrijk vertrokken werden deze verzameld in verzamelgebieden in de omgeving van AIX en TOULON. Dit gold in ieder geval voor de eenheden die naar de Krim vertrokken; naar alle waarschijnlijkheid echter ook voor de Baltische Vloot. Aldaar werden stempels gebruikt, zowel dubbelrond als ook puntstempels ("lozenge killers"). Hieronder afbeeldingen.

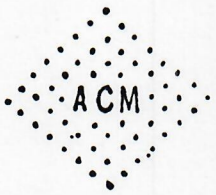

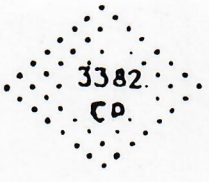

AIX: CAMP DU MIDI

TOULON: CAMP DE PORQUEROLLES

ENGELAND

Postorganisatie

Het posttransport werd feitelijk op twee manieren georganiseerd. Gedurende de winter van 1854, toen de vloot in de haven van Kiel voor anker lag, liep de post van en naar de vloot via Danzig. Post van de vloot werd te Danzig voorzien van het datumstempel van Danzig, zie afbeelding. In het geval dat de vloot op patrouille was, werd de post met bevoorradingsschepen meegegeven. Tekenend hiervoor is een beschrijving van een journalist van de "Illustrated London News" die ik hieronder (verkort) vertaald laat volgen:

"De aankomst van post uit Engeland bracht grote beroering teweeg aan boord. De zakken met post werden aan boord gebracht van het vlaggeschip en onder een speciaal daarvoor gespannen zeil gesorteerd door vrijwilligers, die daar altijd genoeg voor te krijgen waren. De namen van de verschillende schepen waren met krijt op het dek geschreven en van elke brief werd de desbetreffende boot luidkeels omgeroepen. Elke vrijwilliger nam de post voor een aantal schepen voor zijn rekening. Als dienstdoend en toezichthoudend postmeester werd steeds een officier van dienst aangewezen. Nadat alle post per boot was gesorteerd werd het sein "stuur een sloep om de post te halen" gegeven en aldus werd de post bij de diverse geadresseerden gebracht."
De in de aanhef van dit artikel opgenomen prent is de illustratie van dit verslag.

Tarieven

Evenals het geval was voor de franse post werd ook hier onderscheid gemaakt tussen post bestemd voor officieren en post bestemd voor niet-officieren. In tegenstelling tot de redelijk eenvoudige tariefregeling hierboven, heeft Engeland de tarieven herhaaldelijk gewijzigd. Het lijkt mij niet zinvol hier de diverse dienstaanwijzingenm te citeren, volstaan wordt met het geven van een overzicht van data en tarieven. Als inleiding daartoe eerst een copie van een mededeling waarbij de gewijzigde voorwaarden (ook in de kranten) werden bekend gesteld.

JUNE 24, 1854.]

NEW POSTAL REGULATIONS FOR THE ARMY AND NAVY.

The following are the Regulations under which the Correspondence for her Majesty's Forces in the Baltic, in the White Sea, and in Turkey and the Black Sea, is at present forwarded:—

Mails for the Baltic fleet are made up in London every Tuesday evening, and are forwarded, through Belgium, to Dantzic, where they arrive on Friday. Orders have been given that a steam-vessel shall be detached from the fleet, and sent to Dantzic weekly, to receive the mails from England, and to bring to that port the return mails for England, which, on arrival, are dispatched to this country through Belgium.

An officer's letter, not exceeding half an ounce in weight, sent by this route, is liable to a postage (British and foreign combined) of 8d. A seaman's or soldier's letter, not exceeding half an ounce in weight, forwarded by this route, is charged with a combined British and foreign postage of 4d. Upon both classes of letters the postage must be paid in advance.

Newspapers cannot be forwarded by the route of Dantzic, because, according to the arrangements with the Prussian Government, the Prussian postage upon *newspapers* cannot be collected in this country. If, therefore, newspapers were sent by this route, they would be detained at Dantzic, until the postage due upon them to the Prussian post-office was paid.

The above is the speediest and most direct communication with the Baltic fleet; but there are other occasions, by means of Queen's ships or transports, when letters and newspapers can be forwarded. Mails are made up to be dispatched by every vessel of war proceeding from England to the fleet, and the postage by such ships is as follows:—For an officer's letter, not exceeding half an ounce, 6d.; for a seaman's or soldier's letter, not exceeding half an ounce, 1d.

Newspapers are forwarded by vessels of war, or transports, free of postage.

Letters, &c., for the Baltic fleet, should be addressed with the name of the ship for which they are destined, and the fleet to which that ship belongs, without mentioning any port or town, thus:—

"To ——————
H.M. Ship ——————
Baltic Fleet."

Voor de eenvoud is in het overzicht slechts onderscheid gemaakt tussen officieren en zeelui; het zal U duidelijk zijn dat een ieder met een lagere rang dan officier onder de algemene term "zeelui" moet worden verstaan.

Tarief vanaf 18.3.1854
per marineschip
officieren 6 pence per half ounce gewicht
zeelui 1 penny per half ounce gewicht
overland voor een ieder 1/8 penny per half ounce gewicht
N.B. Kranten konden niet via de overlandroute worden verzonden. Deze konden echter vrij van port (maar wel met de gebruikelijke krante-accijns) per marineschip worden verstuurd.

Tarief vanaf 30.3.1854
overland via Hamburg
officieren 6 pence per half ounce gewicht
zeelui 1 penny per half ounce gewicht

Tarief vanaf 19.4.1854
overland via Pruissen
ongewijzigd, zie bovenstaande tarief

Tarief vanaf 28.6.1854
overland via Danzig of Kiel
officieren 6 pence per half ounce gewicht
zeelui 5 pence per half ounce gewicht

Tarief van midden oktober 1854 tot 1.11.1854
overland via Danzig of Kiel
gedurende deze periode werden de tarieven niet gewijzigd; wel werd e.e.a. door het hoofdpostkantoor gesubsidieerd, zodat uiteindelijk minder porto moest worden betaald!

Tarief vanaf 2.11.1854
overland via Danzig of Kiel
officieren 10 pence per half ounce gewicht
zeelui 7 pence per half ounce gewicht

Tarief vanaf 3.4.1855
overland via Danzig of Kiel
voor alle rangen 3 penny per kwart ounce gewicht

<u>Stempels en zegels</u>

Post van en naar de "Baltic Fleet" kan gewoonlijk worden herkend aan het stempel (dubbelring) van Danzig, zie ook de afbeeldingen. De brieven die in Londen aankwamen werden voorzien van de nummerstempels 36,40,42,48 of 49. De stempels 48 en 49 waren in staat in één keer drie zegels naast elkaar af te stempelen (triplex). De brieven die bekend zijn, zijn gedateerd tussen 25 mei en 5 october 1854. Brieven van de vloot komen ook zonder zegels voor. Zegels konden aan boord worden gekocht ingevolge een order van de "Postmaster General", uitgevaardigd in augustus 1850; een afbeelding hiervan vindt u op de volgende bladzijde.

Instructions No. 22, 1850.

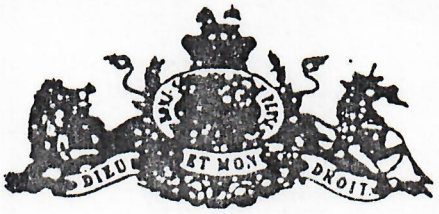

By Command of the Postmaster-General.

NOTICE to the PUBLIC.

AND

Instructions to all Postmasters, Sub-Postmasters, and Letter Receivers.

GENERAL POST OFFICE,
August, 1850.

THE Lords of Her Majesty's Treasury having been pleased by a Warrant, dated the 30th July, 1850, to authorize the use of *Postage Stamps* for the payment of Letters forwarded to the United Kingdom by *Seamen employed on board Her Majesty's Ships on Foreign Stations*, all Seamen's Letters which may hereafter reach this Country in Bags made up on board any of Her Majesty's Ships will be delivered free, provided the postage of one Penny to which they are liable be paid by means of a postage Stamp affixed to such Letters.

In those cases where Bags of Seamen's Letters are brought to the United Kingdom by Private Ships, the gratuity of two pence payable by Law to the Master, will still be chargeable upon each Letter, unless such sum of two pence, *in addition to the postage of one penny*, be paid by the Seamen by means of postage Stamps.

It must of course be understood that all the conditions laid down by Law, under which the Letters of Seamen are transmitted at a reduced rate of postage, must be duly complied with as respects the Letters to which the present regulation refers.

Seamen will be supplied with postage Stamps by the Purser of the Vessel to which they are attached.

12,000 (8—50)

Publicatie o.a. in de "Illustrated London News" 30 augustus 1850

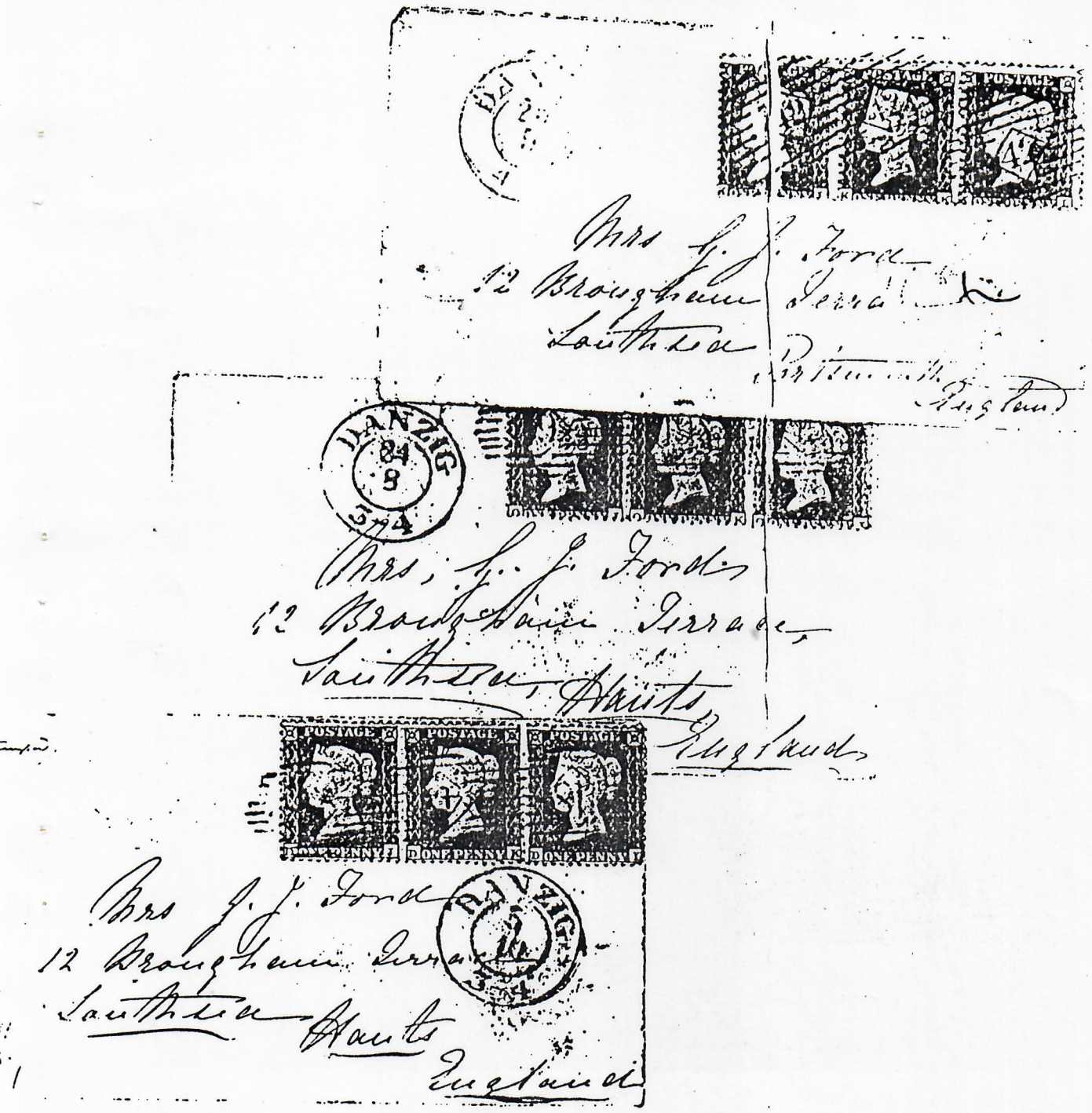

Afbeeldingen van een drietal brieven. De eerste brief is gedateerd 25 mei 1855 (de eerst bekende datum), de tweede brief heeft als datum 24 augustus 1855 en de derde brief 5 oktober 1855 (laatst bekende datum).
Merk op dat zowel de tweede als de derde brief afgestempeld zijn met het triplexstempel 49 resp. 48, terwijl de eerste brief het simplexstempel 42 draagt.

Dit soort post/brieven is uiterst zeldzaam en wordt zelden aangeboden. Dit geldt zowel voor de franse- als ook voor de engelse stukken.

LITERATUUROVERZICHT

Document 1:
Efür nr.30 van 1980, Göteborg
Elmar Ojaste: Scheepspost blz. 170.171 en 173, verwijzing naar:
Document 2:
Rivista di Storia Postale nr.6 van 1981, Rome
Aldo Pozzolini Gobbi, A.I.S.P.
Un sensazionale reperimento di posta militare francese, Cursores
Document 3:
Bourselet, V. et Marechal, G.
Les paquebots français et leur cachets, blz. 40
Document 4:
Catalogue des marques et oblitération de la poste maritieme français, 1780-1935, blz. 46 t/m 49
Document 5:
Yvert & Cie
Estampilles et oblitérations postale de Franse, blz. 502-503
Document 6:
Encyclopaedia of Brittish Empire Postage
Volume 1: Great Britten and the Empire in Europa, blz. 278-281
Document 7:
W.G. Stitt Dibden
Postage rates of H.M.Forces 1795-1899, blz. 16,62-65,71-73
Document 8:
Grote Winkler Prins encyclopedie
Deel 11, blz. 379
Document 9:
William M. Waugh and Stanley G. Stone
A Chronology Of French Millitary Campaigns and Expeditions
With Their Postal Markings 1815-1983, blz. 24-25

Ik zoek steeds (te koop of te ruil):

1. Estland
   a. provisorische afstempelingen op brief of op briefstuk:
   b. "postmeester" tandingen op brief of op briefstuk.
2. Letland
   a. provisorische afstempelingen op brief of op briefstuk:
   b. "postmeester" tandingen op brief of op briefstuk.
3. Litouwen
   Michel nummers 1-26 op brief of los (gebruikt en ongebruikt), deze zegels plaat ik dus die zoek ik in aantallen en eventueel in velletjes van 20
4. Postgebiet "Ober Ost"
   Gelopen veldpoststukken en brieven/briefstukken met stempels: Alt Auz (eerste periode d.w.z. datum in 1917), Doblen, Dorpat a, Ellei, Janischki, Kiejdany, Majohrenhof, Poniewiez xxx, Radziwilischki, Rakischki, Riga xxx. Sokolka a, Szczuczyn en Tukum.

André de Bruin
ten Passeweg 10A
NL 8084 AN 't HARDE

Duitse Marine-Scheeps-Post (MSP)-stempels, gebruikt in Baltische havens vóór 1914

Inleiding

1. De Duitse Marine kent en kende, net als overigens de marine van vele andere landen, de zogenaamde **Marine-Scheeps-Post** (MSP). In algemene zin is het gebruik daarvan herkenbaar door afstempelingen met daarin "Marine Schiffspost" gevolgd door een nummer en datum. Niet ieder marineschip bezat een eigen scheepspostkantoor zodat in voorkomend geval gebruik werd gemaakt van de faciliteiten van andere, in dit geval Duitse, schepen die deze mogelijkheid wel hadden. Ook kwam het voor dat uit tijdgebrek (het onderhavige schip deed maar heel kort een haven aan) de scheepspost ter afdoening aan een ander schip, dat eveneens in die havem lag, werd gegeven; danwel direkt werd afgegeven aan de postale instantie van de betreffende havenplaats.

2. Soms deden Duitse marineschepen Baltische havens aan. Er bestaat derhalve post die werd verzonden vanaf Duitse marineschepen die op dat moment binnen het "Baltisch territorium" lagen. Omdat wellicht voor sommigen van ons dit derhalve verzamelwaardig is, volgt onderstaand een overzicht van mij bekende schepen met de daarbij behorende stempels. Voorshands beperk ik mij tot de periode vóór 1914 en alleen tot die marineschepen die een eigen scheepspostkantoor bezaten. Voor de goede orde, het gaat v.w.b. deze periode dus over "Russisch territorium".

Overzicht

3. MSP 16 periode 5.7.97 - 18.8.97

S.M.S. **Charlotte** maakt een opleidingsreis van **Kiel - Karlskrona - Riga - Baltischport - Kronstadt - Kiel.**
Dit schip was een opleidingsschip voor zeekadetten en scheepsjongens. Het schip werd in 1885 als kruiser/fregat gebouwd en vanaf 1897 als opleidingsschip gebruikt. Het schip is tot 1903 in de vaart gebleven.

4. MSP 17 periode 3.7.12 - 8.7.12

S.M.S. **Moltke** maakt als escorteschip een reis van **Neufahrwasser - Baltischport - Reval - Kiel.**
S.M.S. Moltke was een grote kruiser en vlaggeschip van dat deel van de Duitse vloot dat belast was met het opsporen van vijandelijke schepen. Op deze reis escorteerde het de Duitse Keizer met zijn jacht **Hohenzollern** bij diens bezoek aan de Tsaar van Rusland. Zie ook onder punt 11.

5. MSP 32 periode 4.8.02 - 10.8.02

S.M.S. **Hohenzollern** (het jacht van de Duitse Keizer) brengt een bezoek aan de Tsaar van Rusland te **Reval.** De reis gaat van **Kiel - Reval - Visby - Swinemünde.**
Als escorteschepen gaan mee S.M.S. Prinz Heinrich, S.M.S. Nymphe en S.M.S. Sleipner. Dit laatste schip zonder scheepspostfaciliteiten. Zie verder ook onder punt 9 en 10.

6. MSP 41 periode 7.7.00 - 28.7.00

S.M.S. **Nixe** maakt een korte opleidingsreis van **Kiel - Libau St. Petersburg - Kiel.** Dit schip was een specifiek opleidingsschip.

7. MSP 41 periode 23.7.01 - 17.3.01

S.M.S. **Stein** maakt een zeer lange opleidingsreis van **Kiel-Riga - Christiana - Bergen - Dover - San Sebastian - Pasages-Lissabon - Funchal - Port of Spain - Carupano - La Cuaira - Colón Kingston (Jamaica) - St. Thomas - San Juan de Portorico - Cienfuegos - Habana - Horta - Vlissingen - Kiel.**
S.M.S. Stein kwam in de plaats van het verloren gegane schip de "Gneisenau".

8. MSP 52 periode 26.6.12 - 13.7.12

S.M.S. **Vineta** maakte als opleidingsschip een reis van **Swinemünde - Stockholm - Libau - Zoppot.**
Deze reis was slechts een onderdeel van een veel grotere opleidingsreis, het schip was een kruiser. Van dit schip is het zogenaamde "Vineta Provisorium" afkomstig!

9. MSP 60 periode 4.8.02 - 10.8.02

S.M.S. **Nymphe** (een kleine kruiser) neemt als escorteschip deel aan het bezoek van de Duitse Keizer aan de Russische Tsaar te **Reval.** Het is zeer twijfelachtig of er door dit schip post is afgegeven. Zie ook punt 5 en 10. Reisverloop: **Kiel - Reval-Swinemünde.**

10. MSP 61 periode 4.8.02 - 10.8.02

S.M.S. **Prinz Heinrich** maakte eveneens deel uit van het onder punt 9 bedoelde escorte; reisverloop: **Kiel - Reval - Swinemünde.**
Uit de literatuur blijkt dat post zeer schaars is, toch een afbeelding uit mijn collectie onder punt 14.

11. MSP 70 periode 3.7.12 - 7.7.12

S.M.S. **Hohenzollern** maakt een reis met de Duitse Keizer van **Neufahrwasser - Baltischport - Reval - Swinemünde.**
Doel van de reis was een bezoek aan de Russische Tsaar, dit vond plaats in Baltischport. Zie ook punt 4.

Opmerking

12. Het bezoek van de Duitse Keizer aan de Russische Tsaar in 1902 had een bijzondere betekenis. Op 30 januari 1902 hadden Engeland en Japan namelijk een bondgenootschap gesloten waarbij Duitsland zich afzijdig had gehouden. Het bezoek eindigde op 8 augustus 1902 met een saluut voor Reval, waarbij de Duitse Keizer de woorden sprak: "Der Admiral des Atlantischen Ozeans grüßt den Admiral des Pazifischen Ozean". Deze uitspraak heeft toentertijd nogal wat stof doen opwaaien.

6. MSP 41 periode 7.7.00 - 28.7.00

S.M.S. **Nixe** maakt een korte opleidingsreis van **Kiel** - Libau **St. Petersburg - Kiel.** Dit schip was een specifiek opleidingsschip.

7. MSP 41 periode 23.7.01 - 17.3.01

S.M.S. **Stein** maakt een zeer lange opleidingsreis van **Kiel-Riga - Christiana - Bergen - Dover - San Sebastian - Pasages-Lissabon - Funchal - Port of Spain - Carupano - La Cuaira - Colón Kingston (Jamaica) - St. Thomas - San Juan de Portorico - Cienfuegos - Habana - Horta - Vlissingen - Kiel.**
S.M.S. Stein kwam in de plaats van het verloren gegane schip de "Gneisenau".

8. MSP 52 periode 26.6.12 - 13.7.12

S.M.S. **Vineta** maakte als opleidingsschip een reis van **Swinemünde - Stockholm - Libau - Zoppot.**
Deze reis was slechts een onderdeel van een veel grotere opleidingsreis, het schip was een kruiser. Van dit schip is het zogenaamde "Vineta Provisorium" afkomstig!

9. MSP 60 periode 4.8.02 - 10.8.02

S.M.S. **Nymphe** (een kleine kruiser) neemt als escorteschip deel aan het bezoek van de Duitse Keizer aan de Russische Tsaar te **Reval.** Het is zeer twijfelachtig of er door dit schip post is afgegeven. Zie ook punt 5 en 10. Reisverloop: **Kiel - Reval - Swinemünde.**

10. MSP 61 periode 4.8.02 - 10.8.02

S.M.S. **Prinz Heinrich** maakte eveneens deel uit van het onder punt 9 bedoelde escorte; reisverloop: **Kiel - Reval - Swinemünde.**
Uit de literatuur blijkt dat post zeer schaars is, toch een afbeelding uit mijn collectie onder punt 14.

11. MSP 70 periode 3.7.12 - 7.7.12

S.M.S. **Hohenzollern** maakt een reis met de Duitse Keizer van **Neufahrwasser - Baltischport - Reval - Swinemünde.**
Doel van de reis was een bezoek aan de Russische Tsaar, dit vond plaats in Baltischport. Zie ook punt 4.

Opmerking

12. Het bezoek van de Duitse Keizer aan de Russische Tsaar in 1902 had een bijzondere betekenis. Op 30 januari 1902 hadden Engeland en Japan namelijk een bondgenootschap gesloten waarbij Duitsland zich afzijdig had gehouden. Het bezoek eindigde op 8 augustus 1902 met een saluut voor Reval, waarbij de Duitse Keizer de woorden sprak: "Der Admiral des Atlantischen Ozeans grüßt den Admiral des Pazifischen Ozean". Deze uitspraak heeft toentertijd nogal wat stof doen opwaaien.

Literatuur

13. Crüsemann: Deutsche Marine Schiffspost Teil I - 1914.

Illustratie

14. Kaart met het MSP-stempel Nr 61, behorende tot de scheeps-post van S.M.S. Prinz Heinrich, liggend op de rede van REVAL.

Postkarte

An C. Apotein

in Kiel

Gerhardstr 90

Wohnung
(Straße und Hausnummer)

P.S. Iets geheel anders, wist U dat:.....
de Nederlandse edelman Reinout van Brederode (Reinout III) een deel van het latere Estland (Rakvere/Wesenberg en omgeving) als dank voor bewezen diensten op 11 juili 1618 in eigendom kreeg van de toenmalige Koning van Zweden? Zijn dochter Elisabeth Adriana verkocht deze bezitting in 1669 voor 30.000 thaler aan de Duitse edelman Friedrich von Tiesenhausen. Hieronder een afbeelding van het officiële wapen der familie Brederode (van) de Wesenburg.

Literatuur: Eesti Filatelist nr 31 - 1987 blz 184
Armorial Général Rietstap Tome I pag 291
Illustrations de Rietstap's Armorial Général CCCX
Uit het verleden van Midden Kennemerland blz 81

André de Bruin

OP DE VALREEP

In de februari-veiling van, wederom, de Nederlandsche Postzegelveiling werden brieven uit Estland aangeboden. Ondermeer brieven met provisorische afstempeling (Port Kunda), provisorische (postmeester) tanding (Baltiski), luchtpostzegels (Kreopas-/von Baggo brieven) en ook brieven met zegels voorzien van de "Eesti Post" opdruk. Voor wat betreft de laatste categorie viel mijn oog op lotnummer 1843, waarvan ook een verkleinde afbeelding in de fotobijlage was weergegeven.

Hieronder een copie (iets vergroot) tezamen met een copie van een briefstuk dat in mijn bezit is. Om maar meteen met deur in huis te vallen: "**hier klopt iets niet**". Zonder mij in eerste instantie te willen uitspreken over de echtheid van de zegels, de stempels zijn vals.

Het hier gebruikte stempel van Tallinn kwam pas later in gebruik en wijkt duidelijk af, met name voor wat betreft de sierornamenten. Het betreft hier een vervalsing uit het arsenaal van de zogenaamde "Simson-Kull groep". Voor verdere details mag ik verwijzen naar EFüR 26/1980 pagina 131 en volgend.

Ik ben ervan overtuigd dat bij nadere bestudering van de zegels, deze ook vals blijken te zijn! Dit is in ieder geval bij mijn briefstuk zo.

Zo zie je maar weer.....

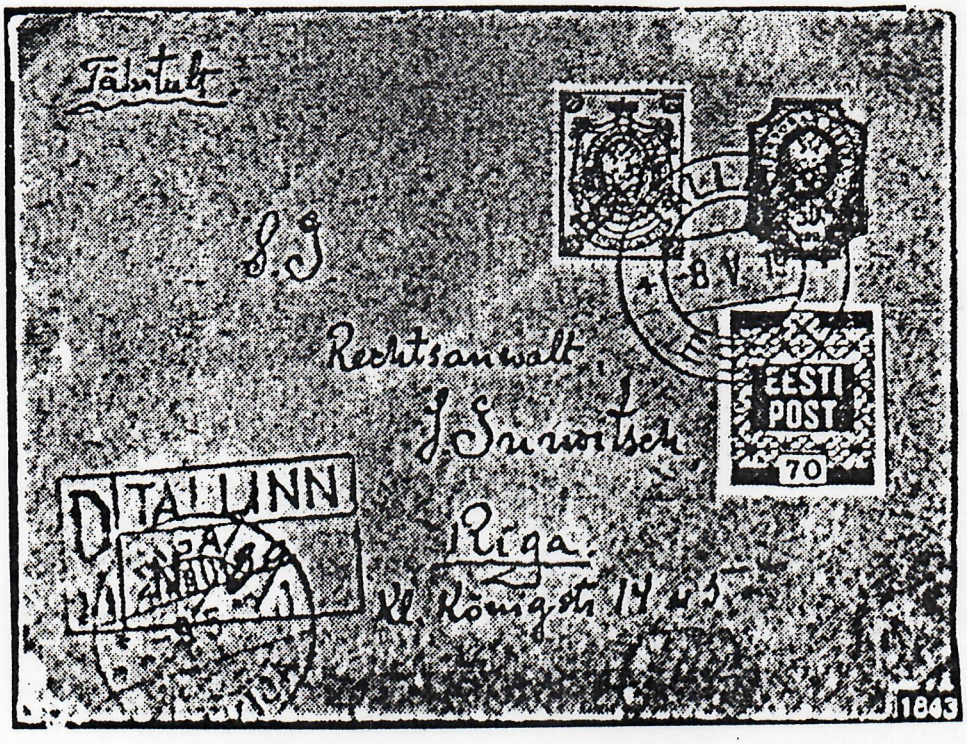

Via Polen verzonden pakketten uit Letland.*

Pakketkaarten zijn bij de meeste verzamelaars zeer geliefd, omdat de vaak vele aanwezige stempels een nauwkeurige reconstructie van de door het pakket afgelegde route mogelijk maken. De laatste tijd duiken er echter een aantal pakketkaarten uit Letland op, die bij verschillende verzamelaars vragen ten aanzien van de afgelegde route oproepen. Aan de hand van een beschrijving van één van deze pakketkaarten worden deze problemen aan U voorgelegd.

Op 25 januari 1928 werd in Saldus (Frauenburg) een pakket naar de Verenigde - Staten verzonden. Op de pakketkaart werd vermeld, dat het pakket via "Pologne" verzonden moest worden. Aldus geschiedde: Het pakket ging op 28 januari bij Daugavpils (Dünaburg) over de Lets - Poolse grens. (Voorzijde) Op dezelfde dag arriveerde het pakket per spoor in de Poolse stad Wilno, waar het stationspoststempel WILNO 2 werd aangebracht. Van Wilno werd het per spoor naar Tczew (Dirschau) verzonden. Op 31 januari kwam het pakket daar op het station aan (stempel TCZEW 2). Waarschijnlijk werd het pakket via Warszawa verzonden, omdat er geen direkte spoorwegverbinding tussen Wilno en Tczew was. Het tijdsverschil van drie dagen maakt dit ook aannemelijk. De bestemming Tczew werd al eerder met potlood op de kaart geschreven. Het kan niet achterhaald worden waar dit gebeurde. Vervolgens passeerde het pakket bij Tczew de grens tussen Polen en de Freie Stadt Danzig en werd op 2 februari door het Poolse expeditiepostkantoor in de Freie Stadt Danzig, GDANSK NO. 3, ontvangen. De Poolse post zorgde voor de verdere verzending naar de Verenigde - Staten. Helaas ontbreekt een aankomststempel. (Achterzijde)

Voor de gemiddelde Polen-verzamelaar zijn dit geen opzienbarende gegevens, alleen de spoorwegverbinding Wilno - Freie Stadt Danzig kan hiermee enigszins gereconstrueerd worden. Nader onderzoek leverde echter al snel een aantal vrij opzienbarende feiten op.

Allereerst viel het op, dat het pakket met een grote omweg, via Polen verzonden werd. Verzending via de Letse havens Riga, Liepaja (Libau) of Ventspils (Windau) lag voor de hand. Waarom werd het pakket dan via Polen verzonden? Het was opvallend, dat de pakketkaarten waarvan bekend was, dat ze via Polen verzonden waren, allemaal in de laatste twee en de eerste drie maanden van het jaar verzonden waren. Enkele pakketten werden zelfs uit Riga zelf, via Polen, verzonden. Hieruit werd geconcludeerd, dat verzending via Polen geschiedde, omdat de Letse havens aan de Oostzee door ijsgang onveilig of geheel onbevaarbaar gemaakt werden. Dit zou bewezen kunnen worden door pakketkaarten uit de overige maanden van het jaar, die gewoon via de Letse havens zijn verzonden. Het is bekend, dat er in 1927, 1928 en 1929 enige ijsgang was, in 1929 werd een Letse ijsbreker ingezet. Nergens werd echter vermeld dat de handelsscheepvaart gestaakt of weer hervat werd. De scheepvaart werd zeker beinvloed, maar was met hulp van de ijsbrekers mogelijk. Men vraagt zich dan ook af, of de scheepvaartverbinding tussen Letland en de Verenigde - Staten wel zo regelmatig was, dat er een postpakketverkeer ontstond. De briefpost ging in elk geval via Duitsland, waarom zouden pakketten niet via Polen gaan. Danzig was op dat moment de dichtstbijzijnde haven met een regelmatige scheepvaartverbinding met de Verenigde - Staten, de weg naar Danzig ging via "Pologne" en zo ook via Wilno. Pakketkaarten, die gedurende de

zomermaanden via Polen en eventueel Danzig of Gdynia verzonden zijn, zouden deze veronderstelling rechtvaardigen.

Opvallend is verder, dat er maar vier pakketkaarten bekend zijn, waarop een stempel van de Poolse post in de Freie Stadt Danzig aangebracht is. Drie stuks stammen uit januari en februari 1928, het vierde uit maart 1930. De overige pakketkaarten, uit november 1927 en maart 1929 dragen geen stempel van de Poolse post in de Freie Stadt Danzig. De redenen hiervoor zijn niet bekend. Mogelijk werden deze niet via Danzig verzonden, of werden er door de Poolse postbeambten geen stempels meer aangebracht. Eveneens is onbekend of er een postverdrag tussen Letland en Polen bestond, waarin over postpakketverkeer gesproken werd.

Zoals al aan het begin van mijn verhaal gezegd: Een pakketkaart levert een schat aan informatie over het postverkeer, maar in dit geval ook een aantal vragen op: Bestond er een regelmatige scheepvaartverbinding tussen Letland en de Verenigde-Staten? Werden alle pakketten uit Letland via Polen naar de Verenigde - Staten verzonden en was hiervoor iets vastgelegd in een postverdrag tussen Letland en Polen of werden de pakketten vanwege het ijs in de Oostzee bij Letland via Danzig en eventueel andere havens verzonden? Waarom komt maar op enkele pakketkaarten een stempel van de Poolse post in de Freie Stadt Danzig voor? Hopelijk kunnen deze vragen, met uw hulp, in de toekomst beantwoord worden.

* Met dank aan de heren Hahne (Uetze), Von Hofmann (Hamburg) en Schmieja (Iserlohn).

Dit artikel is geplaatst op verzoek van de heer Hans Vogels, Lijsterbesstraat 9 te 5671 AE NUENEN. Wanneer er leden zijn die een antwoord op de gestelde vragen weten, dan verzoek ik u mij dat de melden. Het antwoord kan dan naar de heer Vogels en, bovendien, de volgende keer in ons blad worden gepubliceerd.

Wim Muller.

TENTOONSTELLEN IN SOEST OF RĪGA?

SIJTZE REURICH

Op de vorige vergadering van Het Baltisch Gebied is er al even over gesproken: op zaterdag 13 en zondag 14 oktober 1990 vindt in Soest in Duitsland een postzegeltentoonstelling plaats die geheel gewijd zal zijn aan het baltisch gebied. De naam van de tentoonstelling is 'Baltica '90' en de organisatie is in handen van de Soester Briefmarkenfreunde, met wie onze vereniging al in 1985, bij de Baltica '85, goede ervaringen heeft opgedaan.
Iets vager zijn de plannen om in 1991 zelf in Rīga een tentoonstelling te organiseren, samen met de postzegelvereniging daar.

Soest
De tentoonstelling in Soest is, zoals dat heet, een 'rang 3 tentoonstelling'. Deze tentoonstellingen zijn vooral voor verzamelingen die voor het eerst getoond worden, maar dat is geen voorwaarde om eraan mee te doen. De inzendingen zullen worden beoordeeld door een deskundige jury. Daarover verderop meer.

Rīga
Sinds de komst van Gorbatsjov is er veel veranderd in de Sovjet-Unie. Contacten met westerlingen maken een Sovjetburger niet langer verdacht en het feit dat Estland, Letland en Lithouwen ooit onafhankelijk zijn geweest, wordt niet langer weggemoffeld. Het is tegenwoordig toegestaan materiaal uit de tijd van de onafhankelijkheid te laten zien op een tentoonstelling.
De postzegelclub van Rīga probeert een tentoonstelling van de grond te krijgen waaraan ook onze vereniging mee kan doen. Streefdatum is ergens halverwege 1991. Geëxposeerd mag worden: alles wat betrekking heeft op de baltische landen; de tentoonstelling heeft een 'propagandakarakter', wat inhoudt dat er niet zal worden gejureerd.

Wie is er bang van een jury?
Veel verzamelaars met een prachtige collectie schrikken er toch voor terug die tentoon te stellen. De angst dat een ander de collectie niet mooi zal vinden, zal daarbij wel een rol spelen, maar vooral de jury blijkt voor veel verzamelaars de grote boeman te zijn. Ook hoor ik nogal eens mensen die een lage beoordeling hebben gekregen, klagen over de jurering. De jury 'heeft hun inzending niet begrepen.' Zoals gezegd: in Rīga hoeft u in elk geval niet bang te zijn voor een jury; die is er niet. Maar ook de jury in Soest hoeft u geen angst in te boezemen.

Beoordelingscriteria
Voor sommige verzamelaars is het misschien verrassend te horen dat de beoordelingsnormen voor een tentoonstellingscollectie vastliggen, en zelfs openbaar zijn. Voor de 'klassen' waartoe de meeste van onze verzamelingen zullen behoren, geldt als maximaal aantal punten voor de verschillende onderdelen:

	traditionele filatelie	posthistorie
behandeling van de inzending (de opzet)	10 punten	20 punten
belangrijkheid van de inzending	20 punten	15 punten
kennis en onderzoek	35 punten	35 punten
kwaliteit en zeldzaamheid van het materiaal	30 punten	25 punten
presentatie	5 punten	5 punten
	100 punten	100 punten

De prijs die de deelnemer krijgt, hangt af van het aantal punten: 30-40 een diploma; 40-50 brons; 50-60 verzilverd brons; 60-70 zilver; 70 of meer: verguld zilver. (Dit zijn de normen voor categorie 3; voor de categorieën 2 en 1 ligt de puntenverdeling anders. In categorie 1 ligt ook het goud binnen bereik.) Deze gegevens ontleen ik aan het tentoonstellingsreglement van de Nederlandse Bond van Filatelistenverenigingen; misschien liggen in Duitsland de criteria iets anders, maar echt essentieel anders zal dat wel niet zijn. In elk geval worden in Duitsland ook op tentoonstellingen van categorie 3 gouden medailles toegekend.
Naast de genoemde klassen, traditionele filatelie (dus in hoofdzaak postzegels) en posthistorie (brieven en stempels), bestaan nog de klassen 'thematische filatelie' (op de Baltica '85 hing een aardige thematische inzending over de geschiedenis van Lithouwen), luchtpost, postwaardestukken, maximafilie, jeugdverzamelingen en literatuur. Ook 'moderne filatelie' ('mofil') wordt steeds vaker als afzonderlijke klasse erkend. Ook met uw verzameling 'Estische luchtpost', 'Letse briefkaarten' of 'het moderne Lithouwen' kunt u dus meedoen. Ik zie nog niet gauw iemand komen opdraven met een verzameling Letse maximumkaarten, maar hij is natuurlijk welkom.
Nu is het aantal juryleden natuurlijk beperkt. Het is onmogelijk alle collecties te laten beoordelen door iemand die er zelf ook verstand van heeft. Vanzelfsprekend varieert dat per gebied; een Frankrijkverzamelaar heeft meer kans op tegenspel vanuit de jury dan een Estlandverzamelaar. Maar enige filatelistische algemene ontwikkeling heeft ieder jurylid wel. Er zit natuurlijk een element van subjectiviteit in een beoordeling, maar het is beslist niet zo dat de jury maar wat aanrommelt.
Overigens zal de jurering in Soest, net als in 1985, wel geschieden door mensen die zelf ook het baltisch gebied verzamelen. In dit geval is de angst voor een 'natte-vingerbeoordeling' dus compleet onterecht.

Veel gemaakte fouten
Zonder dat ik mezelf een echte 'tentoonstellingstijger' zou willen noemen: ik heb wel een paar maal meegedaan. Steeds met mijn Estlandcollectie, omdat ik daarmee nu eenmaal het verst ben. Straks in Soest ga ik het eens proberen met Letland. De eerste maal dat ik meedeed, was aan de Hanzephilex in Zwolle, in 1980. Toen kwam ik niet verder dan een diploma. Bij de Baltica '85 had ik zilver; daarna heb ik twee keer meegedaan aan een tentoonstelling waaraan geen bekroningen waren verbonden, en in 1989 heb ik kort na elkaar in Lichtenvoorde en Veendam gehangen. Dat leverde beide malen verguld zilver op. Ik heb het idee dat ik er wel iets van geleerd heb, en een beetje weet wat je op een tentoonstelling wel en niet moet doen.
Een paar fouten die veel gemaakt worden, wil ik wel even aanstippen.

Onderwerp niet interessant
Op de Hanzephilex zag ik een inzending 'Opening van spoorlijnen', die er ongeveer zo uitzag (de voorbeelden zijn fictief; de opzet niet):

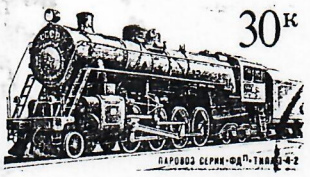

– Opening spoorlijn Santiago-Asunción, 3 december 1876.

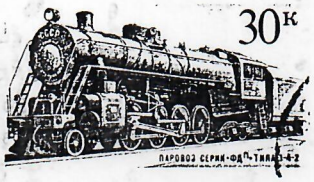

– Opening spoorlijn Rio de Janeiro-Valparaiso, 19 december 1876.

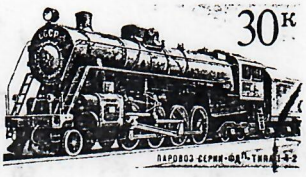

– Opening spoorlijn Mexico-Santa Fé, 16 februari 1877.

De inzender was knap verontwaardigd toen de jury hem vertelde dat hij van zijn inzending toch veel meer had kunnen maken. Het spoorwegbedrijf houdt toch wel wat meer in dan alleen het openen van lijnen. Toevallig heette zijn inzending 'Opening van spoorlijnen'; daarop wilde hij beoordeeld worden.
In dit geval moest ik de jury gelijk geven. Ik vermoed dat er ook in de baltische filatelie wel onderwerpen zijn die de jury als 'minder interessant' kwalificeert; ik denk aan een stempelverzameling op alleen postzegels in alfabetische volgorde. Ik zou echter wel steigeren als een inzending over 'De postgeschiedenis van Leipalingis' (in Lithouwen) op dezelfde gronden zou worden afgewezen.

Rommelige opzet
Het is niet de bedoeling dat de inzender zomaar wat 'highlights' uit zijn verzameling achter elkaar zet. De bedoeling is wel dat hij met zijn materiaal een verhaal vertelt. Dat verhaal kan simpelweg zijn hoe de postdienst in Letland functioneerde; in dat geval dienen de stukken chronologisch te worden geordend, eventueel nog met een onderverdeling in categorieën: bijvoorbeeld perioden waarin een bepaalde set tarieven gold. Het kan dan best voorkomen dat u een van de 'highlights' moet laten vallen en in plaats daarvan wat 'gewonere' brieven moet opnemen, omdat die beter in het verhaal passen.
Of gesteld: u wilt de postzegels van Estland laten zien. Toevallig hebt u erg veel van de eerste emissie: veel afwijkingen en een complete plaatreconstructie bijvoorbeeld. Dus vult u twee kaders met die eerste emissie, en u raffelt de rest in drie kaders maar een beetje af. De jury hoeft echt niet uit specialisten te bestaan om dat te merken. In zo'n geval kunt u beter drie of vier kaders vullen met die eerste emissie, en de rest maar laten schieten.

Te veel niet-filatelistisch materiaal
Het blijkt iedere keer weer dat de verleiding ansichtkaarten met een station, landkaartjes, cartoons, een complete postzak (zelfs die heb ik wel eens zien hangen!) tussen de poststukken tentoon te stellen, onweerstaanbaar is. Het mag ook wel - in de inleiding, en ook daar nog met mate. Tussen het filatelistisch materiaal zelf is zoiets taboe. Per slot van rekening doet u mee aan een postzegel-tentoonstelling. Een enkele keer is bijvoorbeeld de voorkant van een ansichtkaart zo leuk dat die er eigenlijk wel bij moet. Zelf doe ik het dan zo: ik maak een verkleinde kopie van de voorkant en plak die naast de achterkant. Zo dus:

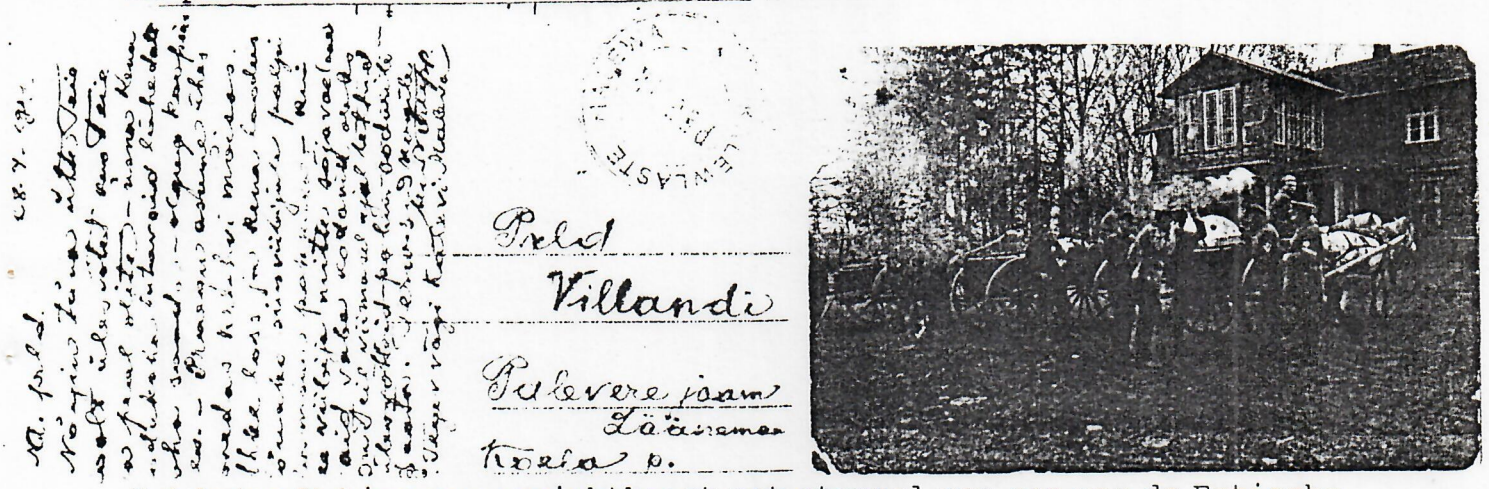

Het betreft hier een ansichtkaart met stempel van een van de Estische troepenonderdelen die in 1919 tegen het Rode Leger vochten, het 'Heldenkinderen-bataljon voor de bevrijding'. Op de beeldzijde de veldkeuken van het bataljon, en die foto is te mooi om helemaal weg te laten!

Te veel filatelistisch gefrankeerde brieven
De hobby van het postzegels verzamelen is al bijna zo oud als de postzegels zelf. En ook de neiging om stukken te fabriceren die mooier zijn dan je ze in werkelijkheid ooit zult krijgen - en om die stukken in de verzameling op te nemen. Zonder vraag zou er immers ook geen aanbod zijn. Een mooi voorbeeld is deze brief, die bijna iedere Letlandverzamelaar wel heeft:

Wie deze brief op een tentoonstelling wil laten zien, zou er bij moeten vertellen dat hij behoort tot een serie van enkele duizenden van zulke brieven gefabriceerd door een handelaar in Rīga, waarvan de frankering niet eens voldoende is voor een binnenlandse brief, en die dan ook alleen een postkantoor van binnen hebben gezien om daar gestempeld te worden. Als u zich dat realiseert, laat u hem waarschijnlijk weg, want posthistorisch is hij volstrekt niet interessant, en als voorbeeld van frankering met deze bijzondere zegels al evenmin.

Onjuiste verklaringen

De moeilijkste categorie fouten is de onjuiste of onvolledige verklaring. Als u iets tentoonstelt, moet u daar een summiere verklaring bij schrijven of typen, anders geeft u de kijkers een raadseltje op. Bij sommige stukken hebt u een sluitende verklaring voor alle bijzonderheden: dat krasje op die zegel is een beschadiging van de plaat; dat stempel is een portstempel en daarin is geschreven dat de geadresseerde 6 kopeken port moet betalen.
Maar u hebt ongetwijfeld ook raadsels in uw verzameling zitten. Iets dat voor mij ooit een raadsel was, laat ik hier zien:

Een aangetekende en overgefrankeerde brief van Tallinn naar Duitsland, die teruggestuurd is. Waarom? Daar meende ik indertijd een bevredigende verklaring voor te hebben, en die had ik er dan ook bijstaan op de Hanzephilex. Ik wist dat Duitsland in 1918 de baltische staten graag had willen annexeren. Wel, dan zal de reden van terugzending wel geweest zijn dat de zegels afkomstig waren uit een niet-erkend land, en dus als ongeldig werden beschouwd. Een verklaring die mij volkomen bevredigde - maar wel een verkeerde. De werkelijke reden is dat overfrankering als overtreding van de deviezenbepalingen werd gezien. Daarom werden overgefrankeerde brieven aan de afzender geretourneerd. Maar daar kwam ik pas vijf jaar later bij toeval achter.
(Tussen twee haakjes: het betreft hier natuurlijk ook filatelistisch maakwerk, net als bij de vorige brief. Maar met deze brief is iets gebeurd, en dat maakt hem toch wel vertonenswaard.)

Maar niet alleen de prille beginner maakt dit soort fouten. Op de internationale postzegeltentoonstelling in Praag van 1988 zag ik een brief uit het tsaristische Letland met aantekenstrookje РИГА ЛИТ. А. Dat betekent 'Rīga, Letter A', en geeft aan dat de brief in het aantekenregister A is ingeschreven. Wat gaf de inzender als verklaring? 'Rīga, Lithouwse wijk'. Ook hier weer: een verklaring die de inzender zelf waarschijnlijk volkomen bevredigde, maar die toevallig wel fout was.
Kortom: neem niet te snel iets voor juist aan, maar blijf zoeken naar nieuwe gegevens. Daarbij zullen er altijd wel raadsels blijven bestaan. Gelukkig maar.

Meedoen?
Ik hoop dat ik met dit artikeltje iets van de angst voor het tentoonstellen, en in het bijzonder voor de jury heb kunnen wegnemen. Overigens: u stelt niet tentoon voor de jury, maar voor het publiek, en dat mag best een paar aardige verzamelingen zien. Als u er wat in ziet, kunt u dit melden aan het bestuur. Dan maken wij uw inschrijving in orde.
Als extra argument kan ik nog vertellen dat Soest best een aardige stad is, met wat restanten oude stadsmuur en een paar bezienswaardige gebouwen, waaronder een mooie kerk. Ook Rīga heeft een mooie, oude, zij het kleine binnenstad en een aardig park met een openluchtmuseum. Het is overigens te hopen dat onze vrienden in Letland ons ook wat andere plaatsen kunnen laten zien. Nog in 1985 waren alleen Rīga en een paar plaatsjes in de omgeving opengesteld voor de toeristen. Misschien is de glasnost nu zo ver voortgeschreden dat we straks wat meer van het land mogen zien. Momenteel wordt uitgezocht hoeveel een weekje Rīga per persoon zou gaan kosten. Hoe meer mensen meegaan, hoe goedkoper het wordt.
Voor beide tentoonstellingen geldt overigens: als u zelf niet meekunt, kunt u toch uw verzameling tentoonstellen. Dan zetten de mensen die wèl gaan, die voor u op en nemen hem na afloop weer mee terug.
Het bestuur hoopt dus op een golf van aanmeldingen...

DE LITOUWSE POSTDIENSTEN IN WESTELIJK WIT-RUSLAND IN 1919

I. Historische schets.

De moderne geschiedenis van Litouwen is in zoverre ongewoon, dat een nationalistische organisatie, "Lietuvos Taryba" (= De Litouwse Raad), op 16 februari 1918 te Vilnius (Vil'na; Wilno) de onafhankelijkheid van het land uitriep, terwijl het nog steeds bezet werd door de strijdkrachten van het Duitse Rijk. Graaf Wilhelm van Württemberg zou het land als koning regeren, doch van dit plan kwam echter niets terecht. Spoedig daarna, op 3 maart 1918, was de jonge Sovjetrussische regering gedwongen om het Verdrag van Brest-Litovsk, dat haar door het Duitse keizerrijk werd opgedrongen, te ondertekenen en zo alle westelijke gebieden van het voormalige Russische keizerrijk op te geven. Dat werd gedaan op aandringen van V.I. Lenin en ondanks heftige tegenstand van vele andere Bolsjewieken in de Sovjetregering, daar hij voelde dat hij vrede tot elke prijs moest verkrijgen om zodoende de resultaten van de oktoberrevolutie veilig te stellen. Zijn vooruitziende taktiek was suksesvol omdat slechts twee dagen na de wapenstilstand van WO 1 op 11 november 1918 de Sovjetregering in staat was om dit onrechtvaardige verdrag te verwerpen.

De Duitse strijdkrachten begonnen spoedig daarna met de evacuatie van de Westrussische gebieden en de Oekraïne, waarbij de Witrussische hoofdstad Minsk op 8 december 1918 werd verlaten. Gedurende de laatste week van diezelfde maand nam de Lietuvos Taryba het bestuur over van Litouwen en delen van westelijk Wit-Rusland, die alle voordien werden bestuurd als een distrikt van het "Postgebiet Ob. Ost". De Duitsers hadden de Litouwse hoofdstad Vilnius op 26 dec. 1918 verlaten, maar de Lietuvos Taryba zag zich genoodzaakt de zetel van de regering op 5 januari 1919 naar Kaunas te verplaatsen toen Vilnius door het Rode Leger werd ingenomen. In Vilnius werd vervolgens de Eerste Litouwse Sovjet regering onder leiding van Vincas Mickevičius-Kapsukas gevormd, maar delen van westelijk Wit-Rusland en het eigenlijke Litouwen bleven onder de kontrole van de nationalistische Lietuvos (Valstybės) Taryba (Litouwse Staatsraad).

De toestand veranderde plotseling in april 1919 toen het Poolse leger een offensief in westelijk Wit-Rusland inzette. De Polen namen Grodno op 17 april en Vilnius op 22 april in, waarbij ze een eind maakten aan zowel de aanwezigheid van de Lietuvos Taryba nationalisten op Witrussische bodem als de Eerste Litouwse Sovjet Republiek.

II. De Litouwse postzegels in omloop in westelijk Wit-Rusland.

De periode van het bestuur van westelijk Wit-Rusland door de Lietuvos Taryba van 26 december 1918 tot 22 april 1919 viel samen met het verschijnen van alle provisorische uitgiften in boekdruk van Litouwen. Deze bestonden uit de Eerste en Tweede Vilnius

uitgiften en uit de Eerste, Tweede en Derde Kaunas uitgiften. Dit zijn de interessantste zegels en hun hoofdkenmerken zijn het opmerken waard, als volgt:

(a) De Eerste Vilnius uitgifte.

Toen de Duitsers Vilnius verlieten namen zij alles mee, met inbegrip van de restvoorraad "Postgebiet Ob. Ost" opdrukzegels en de daarbij behorende stempels. Zodoende moest de Lietuvos Taryba in grote haast postzegels laten aanmaken. Deze boekdrukuitgifte van 10 en 15 skatikų werd ontworpen door drukkerijemployé Juozas Strazdas en in de nacht van 26/27 december door Martynas Kukta in vellen van 20 stuks (5 horizontaal en 4 vertikaal) gedrukt. Van iedere waarde werden slechts 250 vellen gedrukt, deze zegels zijn dus zeldzaam. De waarden waren in de skatikas/auksinas munteenheid, gelijkgesteld met het pfennig/mark stelsel, alleen laatstgenoemde munt was op dat moment echter in omloop. De tarieven waren een overblijfsel van het "Postgebiet Ob. Ost" bestuur, d.w.z. 10 skatikų voor drukwerk binnenland en 15 skatikų voor brieven binnenland.

Nu moet er eerst over de ingewikkeldheden van de Litouwse grammatica uitgeweid worden. Het woord "skatikas" is een zelfstandig naamwoord in de eerste naamval (nominatief), en na de meeste telwoorden moeten Litouwse zelfstandige naamwoorden in de genitief (=2e naamval) meervoud gezet worden. De genitief meervoudsuitgang was oorspronkelijk "un", maar werd later samengetrokken tot een nasale "ų". Het probleem was dat de drukkerij slechts voldoende "ų" drukletters voor zeven zegels in het vel (posities 1, 5, 11, 12, 14, 15 en 16). Voor de posities 2, 3, 4, 6, 7, 8, 10, 13, 17, 18, 19 en 20 werd er een omgekeerde "h" gebruikt, aldus: ɥ en voor positie 9 werd de Poolse palatale letter "ń" omgekeerd, aldus: ų́
(!). Deze laatste ongewone variëteit is veel gezocht omdat deze zoals blijkt slechts eenmaal in het vel van 20 voorkomt.

(b) De Tweede Vilnius uitgifte.

De cijfers in de eerste uitgifte waren dun en onopvallend. Daarom werd er besloten om ze te vervangen door een vetter type en tevens het aantal waarden uit te breiden om aan verdere tarieven tegemoet te komen. De rest van de drukvorm bleef ongewijzigd en bevatte de omgekeerde "ń" variëteit in positie nr.9 op de vellen van alle waarden. De Tweede Vilnius uitgifte, die werd gedrukt op 31-12-1918 voordat de Lietuvos Taryba op 5 januari 1919 naar Kaunas uitweek, bestaat derhalve uit de volgende waarden en hoeveelheden:

10 skatikų: 15.960	20 skatikų: 23.000	40 skatikų: 13.780
15 skatikų: 16.080	30 skatikų: 20.000	50 skatikų: 17.700

Alle zes waarden van deze uitgifte werden naar één postkantoor in

westelijk Wit-Rusland gestuurd en vier ervan aan een ander postkantoor daarginds ter hand gesteld.

(c) De Eerste Kaunas uitgifte.

De zegels hebben een vierregelig inschrift, dat luidt "Lietuvos / waarde / skatikų / paštas". Zij werden in de drukkerij van Saliamonas Banaitis in vier waarden vervaardigd, nog altijd in vellen van 20 stuks en in de volgende hoeveelheden:

10 en 15 skatikų: 20.000 elk. 20 en 30 skatikų: 19.800 tot 19.880 van elk.

Er waren twee drukken van deze uitgifte en alle vier waarden van de eerste druk werden naar één postkantoor in westelijk Wit-Rusland gestuurd.

(d) De Tweede Kaunas uitgifte.

Het boekdrukinschrift luidt "Lietuvos / paštas / waarde sk.", nu in drie regels voor zeven waarden: 10, 15, 20, 30, 40, 50 en 60 skatikų. Er waren vier drukken, als volgt:

1e druk: 18 feb.1919	10sk.	15sk.	20sk.	30sk.	40sk.	50sk.	
2e druk: 26 feb.1919	10sk.	15sk.	20sk.	30sk.	40sk.	50sk.	
3e druk: 26 feb.1919			20sk.	30sk.	40sk.	50sk.	
4e druk: 3 mrt.1919							60sk.

Al deze waarden werden naar slechts één postkantoor in Wit-Rusland gestuurd.

(e) De Derde Kaunas uitgifte.

Het boekdrukinschrift luidt nu "Lietuvos / paštas / sk. waarde sk." in drie regels voor twee drukken, als volgt:

1e druk: 1 mrt. 1919 voor de 10, 15 en 20 sk. waarden in vellen van 20 zegels elk. Deze werden ook naar slechts één postkantoor in Wit-Rusland gestuurd.

2e druk: 3 mrt. 1919 voor alle waarden, n.l. 10, 15, 20, 30, 40, 50 sk. in deze nieuwe zetting, alle bijeen in het zelfde vel met de 60 sk. in de zetting van de Tweede Kaunas uitgifte (!). De velgrootte was zodoende 20 horizontaal en 8 vertikaal met een totaal van 160 zegels. Er waren er 20 van elk der eerste zes waarden en 40 van de waarde van 60 sk., waarvan de laatstgenoemde de enige waarde in deze druk is die naar Wit-Rusland werd gestuurd. Verraderlijk!

Er moet hierbij opgemerkt worden dat alle Litouwse boekdruk uitgiften zoals hierboven beschreven op echt gelopen stukken uitzonderlijk schaars zijn en zodoende zeer gezocht.

III. De postkantoren van Wit-Rusland en hun stempels.

De "Lietuvos Taryba" had in westelijk Wit-Rusland slechts twee postkantoren die in funktie waren, namelijk:

(a) Grodno (in het Litouws: Gardinas).

Het zou blijken dat, toen de Duitsers Grodno dat een postkantoor in het bestuursgebied van het "Postgebiet Ob. Ost" bezat, ontruimden, zij alle oude Duitse en Russische stempels met zich mee hadden genomen. Voor een korte tijd in de vroege Litouwse periode (tijdens de eerste paar dagen van januari 1919) was de enig gebruikte afstempeling een enkelregelig niet omkaderd "Grodno" van 10,5 bij 20,5 mm in violet op de Eerste Vilnius uitgifte zoals linksonder is afgebeeld. Heel spoedig daarna werd een stempel van een Russisch postkantoor gevonden dat een diameter had van 28 mm en waarvan de tekst luidde GRODNENSKAYA POCHTOVO-TELEGRAFN. KONTORA en altijd in violet werd toegepast. Het is rechtsonder afgebeeld, gebruikt op de Eerste Vilnius uitgifte.

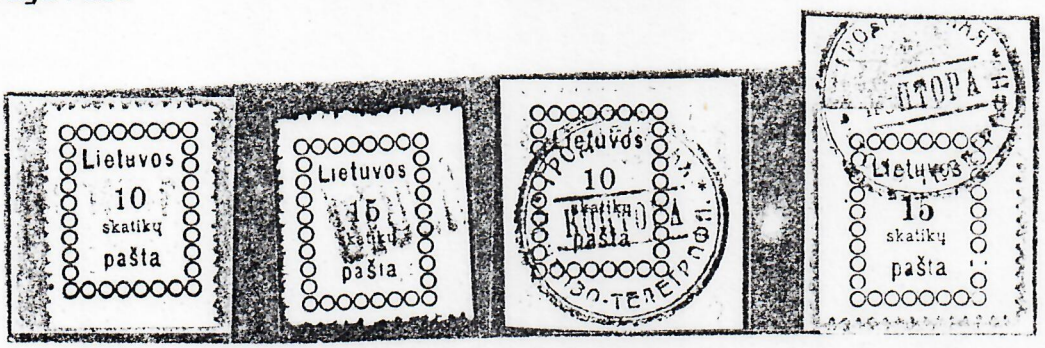

Alle zes waarden van de Tweede Vilnius uitgifte werden naar Grodno verzonden. Een interessant voorbeeld van een dergelijk gebruik wordt getoond op de volgende bladzijde in de vorm van een op dat moment reeds ongeldige "Postgebiet Ob. Ost" kaart van 7½ Pfg. met een 30 sk. zegel eropgeplakt voor vervoer naar Berlijn. De met de hand geschreven boodschap in het Duits is veelzeggend en het eerste deel ervan luidt als volgt:

"

Grodno, 15 januari 1919.

De Heren Jaeger & Kiesslich,
Berlijn.

Tegen de tijd dat uw brief van 18 december vorig jaar hier aankwam bestond het postkantoor van het Duitse Rijk hier niet meer. Enkele dagen geleden werd er hier een Litouwse postdienst gevestigd. Helaas accepteert deze dienst op het ogenblik geen overmakingen van geld of aangetekende stukken, waardoor ik u niet

de 500 Mark kan toezenden..."

Gewoonlijk werd dergelijke Litouwse post naar het buitenland onderweg te Königsberg in Oostpruissen gecensureerd en werd er

een omkaderd MPk stempel gebruikt, maar omdat dit een kaart was die vrij gelezen kon worden en bovendien een Duits veldpoststempel d.d. 20 jan. 19, 10-11am liet zien werd dit blijkbaar voldoende reden geacht om het stuk door te laten.

De eerste druk van de Eerste Kaunas uitgifte werd naar Grodno verzonden en alle vier de waarden kan men gestempeld met het Russische rondstempel in violet vinden. Linksboven wordt een 10 sk. voorbeeld getoond. Alle zes waarden van de Tweede Kaunas uitgifte werden aan Grodno geleverd en enkele exemplaren zijn op pag. te zien met het rondstempel.

Alleen de waarden van 10, 15 en 20 sk. van de Derde Kaunas uitgifte bereikten Grodno en ze worden hier onder getoond met het in violet aangebrachte Russische rondstempel.

De lokaaluitgifte van Grodno.

Deze bestaat uit de 11 tweetalig Litouws/Witrussische opdrukken die in alle algemene katalogi worden vermeld en zijn uitgegeven op 4 maart 1919. Zodoende waren ze slechts 44 dagen verkrijgbaar, daar tegen die tijd de Polen de stad hadden ingenomen. Poststukken die volgens de procedures per post vervoerd zijn moeten wel grote zeldzaamheden zijn, daar de exemplaren die tot nu toe door de auteur gezien zijn het gedrukte adres dragen van de bekende Berlijnse postzegelhandelaar Philipp Kosack met de opdrukzegels in serie eropgeplakt en afgestempeld, doch zonder enig teken dat erop wijst dat dergelijke enveloppen ooit Grodno hadden verlaten. Enkele kopieën van deze zegels zijn hierna afgebeeld.

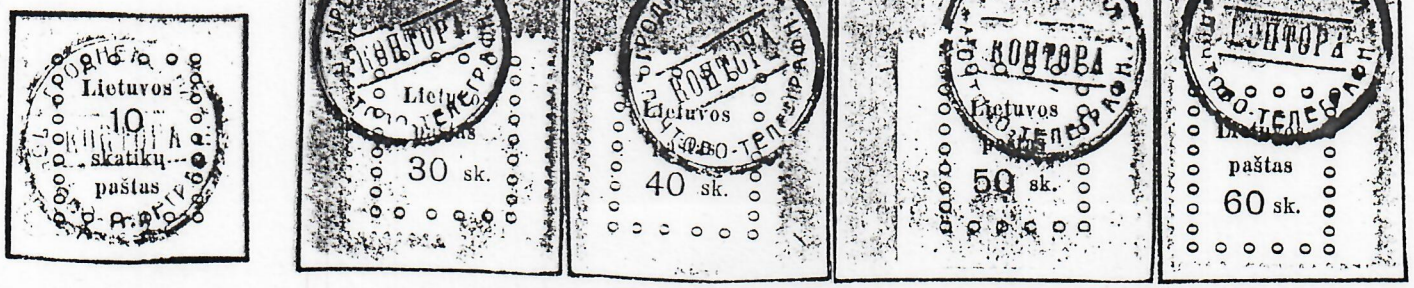

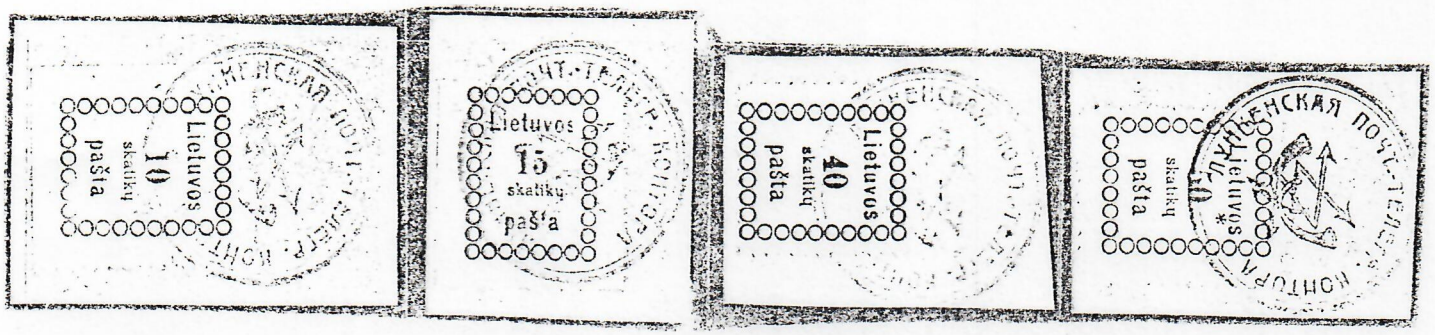

(b) Lunna.

Deze stad, bij de Polen bekend als Łunna, ligt 40 km (25 mijl) ten zuidoosten van Grodno; zie ter verduidelijking de kaart op pag. 4 . Ook nu weer was de enige afstempeling die het overleefd heeft een Russisch poststempel, wederom gebruikt in violet met als inschrift LUNNENSKAYA POCHT.-TELEGR. KONTORA, met een diameter van 31 mm en het Russische post- en telegraafinsigne in het midden. De enige zegels die dit kantoor bereikten waren de 10, 15, 40 en 50 sk. van de Tweede Vilnius uitgifte. Tot op heden zijn zij alleen te zien geweest op stukken die op verzoek zijn afgestempeld zoals hieronder wordt afgebeeld. Ze zijn alle moeilijk te vinden. Elk stuk dat echt gelopen heeft is onmiskenbaar uiterst zeldzaam.

Opmerkingen betreffende dit onderwerp van onze lezers worden zeer op prijs gesteld.

Andrew Cronin.

gepubl. in "The Post-Rider", nr.14, juli 1989
(het blad van The Canadian Society
of Russian Philately)

KOWNO (KAUNAS)
WILNO
Marjampole
KALVARIJA
SUWAŁKI
AUGUSTÓW
GRODNO
Lida
BIAŁYSTOK
WOŁKOWYSK
BIELSK
Puszcza Białowieska
58